

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВОДНИХ СТАНДАРТІВ ЯК ГАРАНТІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**CERTAIN ISSUES OF WATER STANDARDS AS A GUARANTEE OF ENVIRONMENTAL SAFETY**

**Постригань В.С., к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та приватного права
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова**

Водні об'єкти, що знаходяться на території України є національним надбанням народу України та складають природні основи економічного розвитку та соціального добробуту. Вони є тим ресурсом завдяки якому людина живе, існує тваринний і рослинний світ. Наразі використання та охорона вод є однією із важливих проблем в нашій державі. Екологічні негаразди підкріплені війською агресією призвели до значного забруднення та засмічення поверхневих та підземних вод України.

В статті автор висвітлює питання проблеми стандартизації водних ресурсів, що мають відповідати європейським стандартам та законом природного права. Так, як з розвитком економіки та безпідставними заощадженнями в даній галузі відбувається неконтрольоване використання природних ресурсів, їх забруднення та нежиттєздатних заходів щодо їх відновлення. Цьогорічні події, пов'язані з військовою агресією з боку країни-агресора стали загрозою і в екологічного плану. Наразі людина користуючись природними благами ставить під загрозу власне здоров'я так як ґрунти і водойми забруднені, а, те, що ми споживаємо в їжу, невідомо, чи насправді є корисним.

Автор наголошує, що екологічні стандарти повинні бути спрямовані на збереження навколишнього природного середовища та мати здатність до водних екосистем, захисту генофонду та умов його відтворення. На думку автора система екологічних норм повинна включати нормативну основу за допомогою якого буде досягнуто баланс між рівнями шкідливого впливу на водні об'єкти та швидкою здатністю щодо їх відновлення.

Однією з причин забруднення водного балансу внутрішніх вод є й те, на думку автора, що сільськогосподарське виробництво, що розташовано поблизу поверхневих вод, прибережних захисних смуг ігнорує нормативи викиду у воду шкідливих відходів та речовин. Діюче законодавство, зокрема КУпАП нажалі хоча й передбачає санкції за такий вид діяльності, проте ці санкції є не значними і, тим самим, не є методом попередження або острахом для вчинення подібних дій.

Ключові слова: вода, водний баланс, довкілля, державний стандарт, водне законодавство, екологічна політика.

Water bodies located on the territory of Ukraine are the national property of the people of Ukraine and constitute the natural basis of economic development and social well-being. They are the resource thanks to which man lives, the animal and plant world exists. Currently, the use and protection of water is one of the most important problems in our country. Environmental troubles reinforced by military aggression led to significant pollution and clogging of surface and underground waters of Ukraine.

In the article, the author highlights the problem of the standardization of water resources, which must comply with European standards and the law of natural law. Just as with the development of the economy and unreasonable savings in this industry, there is an uncontrolled use of natural resources, their pollution, and no measures are taken to restore them. This year's events related to military aggression by the aggressor country became a threat to the ecological plan as well. At present, a person using natural resources endangers his own health, as soils and water bodies are polluted, and it is not known whether what we consume for food is actually useful.

The author emphasizes that environmental standards should be aimed at preserving the natural environment and have the ability to water ecosystems, protect the gene pool and conditions for its reproduction. In the opinion of the author, the system of environmental norms should include a regulatory framework that will achieve a balance between the levels of harmful effects on water bodies and the rapid ability to restore them.

One of the reasons for the pollution of the water balance of internal waters is, in the opinion of the author, the fact that agricultural production, located near surface waters, coastal protection strips, ignores the standards for dumping harmful waste and substances into the water. Unfortunately, the current legislation, in particular the Code of Administrative Offenses, provides for sanctions for this type of activity, but these sanctions are not significant and, therefore, are not a method of warning or prohibition for committing similar actions.

Key words: water, water balance, environment, state standard, water legislation, environmental policy.

Постановка проблеми. Людське життя, історія і культура завжди залежали від природи. Природа впливала на характер світоуяви людей, їх релігії, предметів побуту, засобів виробництва, моралі та мистецтва. Відношення людини і природи постійно були в центрі уваги багатьох наук: історії, філософії, археології, культурології та інших. Стан водних об'єктів відображає екологічну ситуацію. Найбільше навантаження від діяльності людини приходиться на поверхневі води, через що в світі, і зокрема в Україні, не залишилося жодної відкритої водойми, з якої можна було б пити воду без попереднього очищення. Після використання, вода повертається в кругообіг забрудненою різними речовинами, в тому числі і токсичними.

Аналіз наукових досліджень. Проблемними питаннями правового регулювання питної води та водної безпеки займалися: Васьковець Л.А., Горбаченко Ю.М., Кузнецова Л.В., Кулью А.В., Пасинчук К.М., Сидорчук Б.О., Уberman В.І. Водночас стандартизація водних ресурсів залишається наріжним каменем в правовій науці.

Мета статті – дослідити питання стандартизації водних ресурсів як одного із дієвих засобів водної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу. Про проблему довкілля, як глобальне явище заговорили ще на початку 70-х років минулого століття, так в червні 1972 року на міжнарод-

ному форумі, який проходив у Стокгольмі була прийнята Декларація по довкіллю. Учасники конференції в Декларацію визнали права людини на свободу, рівність і адекватні умови життя в довкіллі та закріпили 26 принципів збереження довкілля [11]. На виконання даної Декларації в грудні 1972 року в ООН було схвалено Програму з навколишнього середовища, де вперше було запропоновано здійснити моніторинг планети, до якого входив моніторинг забруднення вод. Моніторинг води полягав у вимірюванні рівня забруднення водного середовища і спостереження за станом організмів, що його населяють, з метою з'ясування придатності води для різних способів використання

Основна мета спеціалізованих установ ООН – надання ефективної допомоги та сприяння в господарському освоєнні природних ресурсів. Зокрема, Організація промислового розвитку ООН в частині освоєння водних ресурсів розглядає питання промислового водоспоживання, рециркуляції й повторного використання води, її забруднення і скидання промислових стоків. Програма розвитку ООН вирішує питання, які стосуються проектів освоєння водних ресурсів, на стадії попередніх розвідувань [4]. При цьому надається технічна допомога при проведенні різноманітних заходів, включаючи обстеження ресурсів, вивченні можливостей практичного здійснення проектів у прикладних дослідженнях.

У процесі здійснення міжнародного моніторингу води та водних ресурсів беруть участь представники міжурядових та неурядових організацій. Перш за все це представник Міжнародної організації із стандартизації (ІСО), Наукового комітету з водних досліджень, Міжнародної асоціації для гідравлічних досліджень (МАГД), Міжнародної комісії з питань зрошення і осушення (МКЗО), Міжнародної комісії у справах великих патентів (МКВП), Міжнародного товариства охорони природи (МТОП), Міжнародної асоціації з водопостачання (МАВ), Спеціального комітету з проблем навколишнього середовища (МСНО), Всесвітньої системи наукової інформації, Робочої групи зі світових центрів даних [1].

Наразі комплексна оцінка сучасного екологічного стану водних басейнів виконується на підставі стандартів, що полягають у зіставлення даних про водний режим, якість води і екологічне благополуччя з показниками її характеристиками, що відповідають вимогам природоохоронного законодавства і враховують потреби водокористувачів.

Взагалі правова конструкція стандартизація розглядається як процес встановлення та застосування стандартів в господарській діяльності. Метою стандартизація в першу чергу є безпека для життя і здоров'я людини шляхом збереження навколишнього природного середовища.

Зародження стандартів дослідники пов'язують з початком будівництва Великої Китайської стіни (221-206 рр. до н.е.). На території українських земель прообраз сучасних стандартів пов'язують із розвитком промислів та іконопису. В 1901 р. була створена Британська асоціація технічної стандартизації. За радянських часів стандартизація була тісно пов'язана з системою планування і управління народним господарством. Вона виступала як елемент технічної політики в державі. Особливістю радянської стандартизації була її активна участь в прискоренні науково-технічного прогресу шляхом встановлення та застосування обов'язкових правил, норм та вимог щодо виготовлення якісної продукції народного споживання, яка б могла конкурувати на зарубіжному ринку (експорт).

За часів незалежності України в 1992 році було прийнято Закон України «Про стандартизацію», яким були встановлені правові та організаційні засади стандартизації в Україні, його норми спрямовані на забезпечення формування та реалізації державної політики у відповідній сфері, також закон покликаний регулювати відносини, які пов'язані з діяльністю у сфері стандартизації та застосуванням її результатів [5]. Саме з прийняттям цього Закону Україна розпочала перехід на модель сталого розвитку, що передбачає створення відповідної правової основи, яка має будуватися на принципово нових засадах. Центральною фігурою якої повинна стати людина, її здоров'я і добробут. Законодавча та нормативна база має визнавати пріоритет життя і здоров'я людини, забезпечення екологічних умов праці та відпочинку населення.

До 2007 року, коли було прийнято Державний стандарт України «Джерела централізованого питного водопостачання. Гігієнічні і екологічні вимоги до якості води та правила вибирання» ДСТУ 4808:2007 питання якості питної води регулювалося радянським стандартом ще 1982 року. Сучасний український державний стандарт на питну воду по деяким показникам висуває більш жорсткі вимоги до якості питної води, на відміну від радянський.

В цілому екологічна політика в частині питної води має бути гуманістичною та справедливою. Придатність навколишнього середовища для життя характеризується рівнем його якості. Якість природного середовища постійно впливає на якість продукції, сировини, матеріалу. Тому ця проблема є також об'єктом екологічної стандартизації і привертає все більшу увагу як урядів різних країн, так і громадських організацій. Водна система екологічних стандартів є невід'ємною складовою частиною комплексу

стандартів держави, саме тому не слід забувати про відновлення антропогенного впливу.

Наразі система стандартів розглядається згідно з УКНД (Українською класифікацією нормативних документів) і каталогами нормативних документів, в яких всі стандарти розподілені на групи і підгрупи за ієрархічною тривірневою ознакою. Ця система стандартів встановлює терміни і визначення основних характеристик і показників, розроблює настанови, правила і вимоги щодо якості води в цілому, води природних джерел, питної води, води на промислові потреби, стічної води; досліджування фізичних і біологічних властивостей води, а також для визначення вмісту хімічних речовин; методів визначення забруднюючих речовин середовища і їх класифікацію, встановлює правила визначення забруднюючих речовин, методи відбору проб, апаратуру і реактиви, прилади для вимірювання параметрів середовища, проведення аналізу, обробку результатів та документацію для реєстрації результатів.

Проблема забезпечення питною водою населення і галузей економіки вирішується при організаційно-управлінській єдності у водному господарстві з урахуванням тісного взаємозв'язку між водними, соціально-економічними й екологічними факторами. На сьогодні для водно-ресурсного потенціалу Української держави характерне велике антропогенне навантаження, а проблема води є однією з найбільш гострих.

Серед основних екологічних причин варто виокремити неефективну систему державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та регулювання використання природних ресурсів; низький рівень розуміння в суспільстві пріоритетів збереження довкілля та переваг сталого розвитку, недосконалість системи екологічної освіти та просвіти; незадовільний рівень дотримання природоохоронного законодавства та екологічних прав і обов'язків громадян; незадовільний контроль за дотриманням природоохоронного законодавства та незабезпечення невідворотності відповідальності за його порушення; недостатнє фінансування з державного та місцевих бюджетів природоохоронних заходів, фінансування таких заходів за залишковим принципом [8].

Державна політика сучасного водокористування повинна ґрунтується на таких основних принципах: регіональне планування питного водокористування й управління водними ресурсами; екосистемний підхід до планування водокористування і здійснення водозахисної і водогосподарської діяльності; мінімізація антропогенної дії на водні об'єкти і їх водозбірні території; платність і максимально повна відновлюваність використання водних ресурсів, тощо.

В лютому 2022 року було прийнято Закон України «Про загальнодержавну цільову програму «Питна вода України» на 2022-2026 роки». Метою програми є забезпечення гарантованих Конституцією України прав громадян на достатній життєвий рівень та екологічну безпеку шляхом забезпечення якісною питною водою в необхідних обсягах та відповідно до встановлених нормативів щодо якості питної води, забезпечення розвитку та реконструкції систем централізованого водопостачання та централізованого водовідведення населених пунктів України [8].

Оптимальним варіантом розв'язання проблеми є реалізація державної політики у сфері питної води та питного водопостачання щодо розвитку та реконструкції систем централізованого водопостачання та централізованого водовідведення; доведення якості питної води до нормативних вимог, забезпечення населених пунктів якісним, безпечним для здоров'я людини централізованим водопостачанням, зокрема шляхом переходу до водопостачання із підземних джерел.

Сучасний стан водних ресурсів в Україні вимагає особливого законодавчого закріплення. Водне законодавство

є складовою частиною екологічного законодавства і формується на його загальних принципах з урахуванням специфіки екологічних стосунків, що виникають в процесі водокористування. Його метою є регулювання відносин між суб'єктами господарської діяльності, а також між державою, юридичними та фізичними особами у сфері охорони, відтворення й використання водних ресурсів [10].

Законодавство про воду спрямоване на посилення відповідальності юридичних та фізичних осіб за збереження та підтримання у належному стані водних ресурсів та водних об'єктів, а також на забезпечення заінтересованості підприємств, установ, організацій і громадян у збереженні водних ресурсів, впровадженні водоощадних технологій, розробленні та впровадженні безводного або маловодного технологічного устаткування.

Основою водного законодавства є Водний кодекс України, затверджений Постановою Верховної Ради України від 6 червня 1995 року, № 214/95-ВР.

Водним кодексом України (стаття 6) встановлено, що води (водні об'єкти) є винятковою власністю народу України і надаються тільки у користування. Хоча згідно Земельного кодексу України на землі водного фонду передбачено всі форми власності: державна, комунальна і приватна [2].

Важливе значення має прийняття Закону України «Про питну воду та питне водопостачання» від 10.01.02, у якому визначені правові, економічні та організаційні засади функціонування системи питного водопостачання, спрямовані на гарантоване забезпечення населення якісною та безпечною для здоров'я людини питною водою [6].

Дія цього Закону поширюється на всі суб'єкти господарювання, що виробляють питну воду і забезпечують

нею споживачів, а також на органи виконавчої влади, котрі здійснюють нагляд і контроль за якістю питної води, за станом джерел та систем питного водопостачання, а також споживачів питної води. Згідно статті 7 Закону держава гарантує забезпечення кожної людини питною водою нормативної якості в межах науково обґрунтованих нормативів питного водопостачання залежно від району та умов проживання [6].

Проте, охарактеризоване законодавство в частині регулювання водних ресурсів є неефективним. Саме тому, в 2019 році було прийнято Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Цим Закон акцентується, що діюча нині система моніторингу вод є неефективною та застарілою, не відповідає сучасним європейським стандартам. Система державного управління у сфері охорони вод потребує невідкладного реформування і переходу до інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом [7].

Висновки. Для нашої держави безперервне та якісне водозабезпечення є ключовою умовою її розвитку. До принципів такого водозабезпечення належить органічне і доцільне поєднання соціально-економічних проблем з екологічними, узгоджене розв'язання сприяло б переведенню суспільного розвитку на якісно новий рівень. Ускладнення напруженої екологічної ситуації в Україні внаслідок воєнного вторгнення зумовлює необхідність прийняття в найкоротші строки адекватних водогосподарських рішень. Що полягають в очищенні в найкоротших строк стічних вод, недопущення застосування отрутохімікатів у водоохоронній зоні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байцар Р.І., Круглова О.А. Міжнародна стандартизація води. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/41566/10-Baitsar.pdf>
2. Водний кодекс України: Закон України, від 6 червня 1995 року № 213/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95>
3. Кузнецова Л.В., Горбаченко Ю.М., Пасинчук К.М. Водно-екологічна безпека як складовий елемент національної безпеки України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 225-228.
4. Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП). URL: <https://mepr.gov.ua/content/programma-oon-z-navkolishnogo-seredovishcha-yunep.html>
5. Про стандартизацію: Закон України, від 5 червня 2014 року № 1315-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>
6. Про питну воду та питне водопостачання: Закон України, від 10 січня 2002 року № 2918-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-14>
7. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України, від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>
8. Про загальнодержавну цільову програму «Питна вода України» на 2022-2026. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/219438.html>
9. Протокол про воду та здоров'я до Конвенції про охорону та використання трансграничних водотоків та міжнародних озер 1992 року: Міжнародний документ, від 09.07.2003 No 1066-IV. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_030
10. Сидорчук Б.О. Еколого-економічні механізми раціонального використання і охорони водних ресурсів. URL: <https://mydisser.com › dfiles>
11. Стокгольмская Декларация з навколишнього світу: Міжнародний документ, від 16 червня 1972 року. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declarat_henv.shtml
12. Якішевська К.Д., Скорик А.Д. Право на питну воду як аксіома в правах людини. *«Young Scientist*. No 10 (62). October, 2018 P. 699-702.